

Nepiszabadság

A káosz árvái

Amikor a boszniai erőszaktetelekről olvastam, eszembe jutott a Taviani-testvérek szép filmjének, a Pirandello-novellákból forgatott Káosznak az a megrázó epizódja, amelyben egy szicíliai anya levelet vár Amerikába szakadt fiaitól. Ha megérkezik a postahajó, kimegy a kikötőbe, a matrózokat, a hazaérkezőket faggatja: hoztak-e üzenetet tíz éve nem látott két szép fiától, élnek-e, boldogulnak-e az Újvilágban. De levél nem jön, s a kérdezettek a vállukat vonogatták: nem tudnak semmit, nem hallottak a fiúkról. Az sem árulja el neki, aki tudja: élnek a fiai, boldogulnak is, de nem akarnak többé tudni sem nyomorúságos szülőföldjükéről, sem felnevelő édesanyjukról.

A gyászruhás asszonyt szomorú szemű, fiatal férfi kíséri messziről, nem mer odamenni hozzá, úgyis elkergetné. Ez a férfi az asszony harmadik fia, aki itthon maradt, s odaadó szeretettel gondoskodna édesanyjáról, ám az utálattal fordul el tőle. Mert ez a fiú erőszakból született, nemzője, egy Garibaldiékhoz csatlakozott martalóc, az asszony férjét megölte, őt magát fogságban tartotta, ölében a gyűlölet és mocskos kéjvágy magjait fröcskölte szét hetekig, amíg meg nem fogant ez a jámbor, alázatos óriás, akinek egész élete hasztalan vezeklés vér szerinti, bár sohasem látott apja bűnéért. Anyja gyűlöli; ha a közelébe merészkedik, követ hajít rá, mint egy kóbor kutyára.

Olvastam a fogolytáborokban csoportos erőszakot elszenvedett és teherbe ejtett bosnyák és horvát asszonyok nyilatkozatait: tudni se akarnak a gyerekeikről, megszülik és otthagyják az árvaházban, mert csak a gyalázatukra emlékeztetné őket. Árvák ezrei fognak felnőni a rideg gyermekotthonokban; árvák, akiknek apjuk is, anyjuk is él, de apjuk a nemzés szentségét a testi-lelki megalázás förtelmévé alacsonyította, anyjuk pedig a tiszta gyerektekintetben is a meggyalázók vérben forgó szemeit látná, a tejszagú gyerekleheletben is a slivovica savanyú bűzét érezné. Ezek az anyák örökké levelet

fognak várni távolba szakadt vagy meg sem született fiaiktól, s azt, aki vér a vérükből, hús a húsból, undorodva háritják el maguktól. Szomorú szemű, szeretetre, anyai gyöngédségre hiába vágyakozó, korán megkeseredett, hiányérzésüket gyűlöletté fordító fiatal férfiak és nők bolyonganak majd a háború utáni Balkán napperzselte romjai között; homlokukon születésük bélyege sötétlik; belőlük nő fel az új gyűlölködők, új gyilkosok, erőszaktevők vagy a csak reménytelenül tengődő, semmire se jó élőhalottak nemzedéke.

Szomorú szemű, fiatal férfiak és nők vagyunk mi is, Kelet-Közép-Európa népei, akik hiába esengünk szeretetért, megértésért Európa-anyánkhöz. Erőszakból születünk, az Európa lágy alsótestébe falloszként behatoló hatal-

mak nemzetek: a népvándorlás, a tatárjárás, az oszmán-török birodalom és a bolsevizmus. Ezért vagyunk ilyen zavartak, alázatosak, meghunyászkodásunk mélyén ezért parázslék a gyűlölet, amit csak önmagunk – azaz egymás – ellen tudunk fordítani. Anyánk évszázadokkal ezelőtt megtagadott minket, arcunkon nem a saját, hanem Batu kán és Sztálin vonásait keresi, hogy undorral forduljon el tőlünk. Mert piszkosak vagyunk és rongyosak, kérlelően nyújtjuk ki a kezünket, de nem ajánlatos nekünk hátat fordítani, mert zsebtolvajlásra, rablásra vetemedünk. Nem igazán megbízható, bár olcsó munkaerő vagyunk, s az éhezés – nem mindig kenyérre, néha csak jó szóra – annyira kimerített bennünket, hogy elég egy szigorú pillantás, máris szűkölve húzódunk vissza hitvány zugainkba.

Messziről, kitartóan lopakodva kísérvük anyánkat. Mert – ezt csak mostanában kezdjük észrevenni – Európa is megöregedett; ruhája, hajviselete még makulátlan, de már egyre nehezebben vonszolja magát; előbb-utóbb neki is gondoskodásra lesz szüksége. Igaz, azt nem tőlünk várja, inkább odadob még egy szelet száraz kenyeret, pedig az övé is fogytán, csak észre ne vegyük a gyengeségét, kielégületlen szeretetvágyát.

Ahogy öregszik, egyre többet jár a kikötőbe.

Levelet vár.

Amerikából.

Baka István